

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНОЇ АВТОНОМІЇ СТУДЕНТІВ УКРАЇНСЬКИХ ЗВО

THE ARTICLE IS DEVOTED TO THE ANALYSIS OF THE PRESENT-DAY STATE OF STUDENTS' LEARNER AUTONOMY DEVELOPMENT IN UKRAINIAN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Стаття присвячена аналізу феномену «навчальна автономія» в контексті його розвитку у студентів українських вищих навчальних закладів. Передусім, проаналізовано актуальність формування навчальної автономії на сучасному етапі реформування української освіти. Проведено аналіз даного поняття з точки зору його загально-енциклопедичних, філософських, психологічних, педагогічних трактувань. Окремо проаналізовано добуток вітчизняних дослідників. Далі, надано узагальнене визначення поняттю «навчальна автономія», виявлено рівні готовності здобувачів вищої освіти до автономного навчання на основі проведеного опитування студентів-бакалаврів економічного напрямку. Спираючись на отримані результати опитування, які свідчать про бажання студентів брати відповідальність за власне навчання, уміння визначити слабкі сторони навчального процесу та готовність докласти зусиль до його поліпшення, виявлено певну невпевненість щодо організації самостійного навчання, рівня мотивації та цілей навчальної автономної діяльності. На основі проведеного теоретичного аналізу і результатів опитування, запропоновано низку педагогічних умов, створення яких, на думку авторів, може сприяти розвитку навчальної автономії студентів, а саме: 1) формування у студентів навичок та вмій автономного навчання через ознайомлення з його різними формами (діалогічне, полілогічне, групове, ігрове, проєктне, діалогічно-дискусійне), а також можливостями цифрових технологій в процесі його розвитку; 2) організація самостійної роботи студентів та вибір ними індивідуальної траєкторії навчання в контексті розвитку навчальної автономії на засадах міждисциплінарності, проєктних та діалогічно-дискусійних технологій; 3) використання цифрових інтерактивних технологій, гейміфікації освітнього процесу як засобу створення безпечного навчального середовища з широким спектром допоміжних опцій, що дозволяє зробити навчальний процес індивідуальним, мобільним та цікавим. Доцільність впровадження саме таких педагогічних умов обґрунтовується авторами статті.

Ключові слова: автономія, навчальна автономія, готовність, формування навчальної

автономії, студенти економічних спеціальностей, цифрові технології, гейміфікація.

The article is devoted to the analysis of the phenomenon of "learning autonomy" in the context of its development among students of Ukrainian higher education institutions. First of all, the authors analyse the relevance of the formation of learning autonomy at the present stage of reforming Ukrainian education. This phenomenon is analysed in terms of its general encyclopedic, philosophical, psychological, and pedagogical interpretations. The works of domestic researchers are analysed separately. Further, a generalised definition of the concept of "learning autonomy" is provided, and the levels of readiness of higher education students for autonomous learning are identified on the basis of a survey of bachelor's students majoring in economics. Based on the results of the survey, which indicate that students want to take responsibility for their own learning, are able to identify weaknesses in the learning process and are ready to make efforts to improve it, a certain uncertainty about the organisation of independent learning, the level of motivation and the goals of autonomous learning activities is revealed. Based on the theoretical analysis and the survey results, a number of pedagogical conditions are proposed, the creation of which, in the authors' opinion, can contribute to the development of students' learning autonomy, namely: 1) development of students' skills and abilities of autonomous learning through familiarisation with its various forms (dialogic, polylogic, group, game, project, dialogic-discussion), as well as the possibilities of digital technologies in the process of its development; 2) organisation of students' independent work and their choice of an individual learning trajectory in the context of the development of learning autonomy on the basis of interdisciplinarity, project and dialogic-discussion technologies; 3) the use of digital interactive technologies, gamification of the educational process as a means of creating a safe learning environment with a wide range of support options, which makes the learning process individual, mobile and interesting. The expediency of introducing such pedagogical conditions is substantiated by the authors of the article.

Key words: autonomy, learner autonomy, readiness, formation of learner autonomy, students of economic departments, digital technologies, gamification.

УДК 37. 211.24
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/67.2.41>

Токарева А.В.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземної філології,
перекладу та професійної мовної
підготовки
Університету митної справи та фінансів

Чижикова І.В.,
ст. викладач кафедри іноземної
філології, перекладу та професійної
мовної підготовки
Університету митної справи та фінансів

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасні глобальні проблеми вимагають нових індивідуальних і колективних зусиль. Зараз на перший план виходять мета-навички, серед яких назвемо колективний інтелект, різноманітні стилі мислення та емпатію. Підготовка нового, конкурентоспроможного покоління залежить, насамперед, від інноваційних технологій та підходів до навчання, які сприяють розвитку когнітивного,

мотиваційного та соціального потенціалу студентів, навичок роботи в команді, розв'язання проблем та критичного мислення. Водночас, зростає розуміння того, що існуючі освітні системи не відповідають потребам сьогодення та найближчого майбутнього. Тривають дискусії навколо «знання влади» та «потужного знання» [29]; «банківської» концепції освіти [21]; «маркетизації» освітнього процесу [17].

Нові компетенції і сьогоденний науковий дискурс диктують перегляд самого поняття «освіта». Дедалі частіше його розглядають як процес формування прикладних навичок та підтримки індивідуального розвитку, що передбачає розширення взаємозв'язків між викладачем та студентом, встановлення міждисциплінарних зв'язків, самоосвіту, вибір індивідуальних методів навчання.

Реагуючи на глобальні виклики, Україна ще з 2005 року впроваджує навчальні принципи, визначені Болонським процесом, спрямовані на якісну професійну підготовку фахівця, а саме, розвиток креативного мислення, сприяння досвіду самостійного навчання та мотивації до саморозвитку, підвищення відповідальності студентів за результати навчальної діяльності. В цьому контексті питання самостійної роботи, здатності брати відповідальність за власний навчальний процес, розвиток навчальної автономії студентів набирають все більшої актуальності [12].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен «навчальна автономія» і її структура розглядаються в працях Н. Гагіна, Н. Дмитренко, Б. Тарнапольського, Ф. Бенсона, В. Коухонена, Д. Літтла, Г. Холека та ін. Згідно визначенню Г. Холека «автономія» – це «здатність взяти на себе відповідальність за своє власне навчання», що включає в себе визначення цілей навчання, формування змісту навчання та шляхів відстежування навчального прогресу, вибір методів та технік навчання тощо» [22]. Відповідно поглядам Д. Літтла, «автономія» – це здатність критично мислити та спроможність приймати самостійні та незалежні рішення [20]. Як зазначає Ф. Бенсон, «автономію» можна охарактеризувати як здатність брати на себе відповідальність за власне навчання або контролювати навчальний процес [18]. Питання про «навчальну автономію» ґрунтовно аналізується і наступними вітчизняними дослідниками: С. Амеліною, Н. Бориско, Р. Воробйовою, Л. Журавською, С. Лобачовою, Т. Караєвою, В. Резнік та ін. Більшість праць розглядають формування навчальної автономії студентів в контексті оволодіння іноземними мовами. Це обумовлено, на наш погляд, специфікою самої дисципліни і тим, що ідея автономного навчання вперше з'явилася в педагогіці саме в контексті формування у студентів вмінь і навичок спілкування іноземною мовою [4].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проведений теоретичний аналіз останніх публікацій за темою дозволив виокремити низку лакун для подальшого розгляду, а саме: необхідність формулювання узагальненого авторського визначення досліджуємого феномену з метою розуміння його структурних компонентів; з'ясування наявності та рівня сформованості готовності студентів до автономного

навчання; обґрунтування педагогічних умов, створення яких може сприяти розвитку навчальної автономії студентів.

Мета статті полягає у аналізі визначень поняття «навчальна автономія» та його узагальнення; у вивченні готовності здобувачів вищої освіти до автономного навчання (на прикладі бакалаврів-економістів); у розгляді умов формування навчальної автономії студентів в умовах сучасного українського вишу.

Виклад основного матеріалу. Перш за все, розглянемо досліджуване нами поняття у загально-енциклопедичній, філософській, психологічній, педагогічній площині. Окремо проаналізуємо добуток вітчизняних дослідників.

Почнемо огляд з загально-енциклопедичних тлумачень поняття «автономія». Згідно з визначенням у Вільній онлайн енциклопедії, «автономія» походить від двох грецьких слів *αυτο* – «сам» та *νομος* – «закон» і, у загальному розумінні, позначає стадію морального розвитку особистості, яка характеризується здатністю самостійно створювати або вибирати моральні правила для свого життя і поведінки; здатність людини як суб'єкта етичного відношення до самовизначення на основі власного світогляду, «власного законодавства» [1].

У свою чергу, Кембриджський словник наголошує на тому, що автономія – це здатність приймати рішення без контролю сторонньої особи [28].

Словник Мерріам-Вебстер визначає автономію як дію чи здатність прийняття власних рішень [26].

Звернемо увагу на ще одне загальне визначення «автономії», яке надається у Великій українській енциклопедії, де автономія – це незалежність від влади чи зовнішніх впливів; самоврядування; право самостійного управління, розв'язання економічних, адміністративних та інших питань певним суб'єктом (регіоном, установою, спільнотою) [2].

Згідно філософській точки зору, поняття «автономія» – це незалежність, а також право людини розпоряджатися власним життям [15].

Звернемося до психологічного тлумачення поняття «автономія». Так, в психології та етиці поняття «автономія» розуміється як стадія морального розвитку, що характеризується здатністю особистості самостійно складати чи вибирати моральні правила для свого життя та поведінки [5]. Як зазначає у своїй статті Н. Є. Дмитренко, «автономія» в психології особистості – це «готовність і здатність особистості до реалізації своїх планів відповідно до своїх уявлень» [4].

Розкриваючи далі зміст поняття «автономія», вважаємо за доцільне звернутися до його педагогічного тлумачення.

Дослідженням питання самостійності (автономії) у навчанні у різні часи займалися у тій чи іншій

мірі Аристотель, Кампанело, Коменський, Мор, Рабле, Руссо, Сократ та інші, які наголошували на ефективності самостійної діяльності у освітньому процесі. Прийнято вважати, що теоретичні та практичні засади навчальної автономії тісно пов'язані з реформаторською педагогікою ХХ століття. До загальновідомих ідей цього напрямку педагогіки відносять ідеї вільного виховання, трудової школи, експериментальної педагогіки, застосування власної думки при навчанні та заміна пасивних методів навчання на активні, у тому числі керування власною навчальною діяльністю.

Першим, хто використав у педагогічній літературі поняття «навчальна автономія», вважають Джона Дьюї (1859–1952) чиї педагогічні погляди вплинули на розвиток навчання у США та світі і який у своїй роботі «Демократія та освіта» писав про необхідність створення сприятливого навчального середовища, яке надало б змогу студентам розвиватися, а не лише сприймати навчальний матеріал. Згідно його поглядом «автономія» – це відповідальність самих студентів за власне навчання, а також готовність до планування своїх дій [19].

Аналіз літературних джерел робить також доцільним посилання на думку С. Френе (1896–1966), французького педагога, який приділяв особливу увагу учнівській самостійності щодо планування власної навчальної роботи. Згідно з його ідеями, учні повинні, у першу чергу, уміти планувати свою роботу поступово та заздалегідь.

У вітчизняній науці на питання «навчальної автономії» стали звертати увагу в кінці 90-х років ХХ століття, що пов'язано з розвитком концепції особистісно-орієнтованого навчання, упровадженням інформаційних технологій, постановкою нових завдань перед системою вищої освіти, а саме необхідністю перепідготовки фахівців, постійного підвищення їхньої професійної кваліфікації шляхом отримання другої вищої освіти, додаткової освіти [4].

Відповідно до тлумачення в Українському педагогічному словнику, поняття «автономія» – це встановлення норм для самого себе, де суб'єктом може бути як особистість, так і група людей [13].

Ще одне визначення «навчальної автономії» як педагогічного феномену знаходимо в роботах О. Гончаренко та Ю. Лавриц, які відзначають дане поняття як вид, форму або засіб пізнавальної діяльності студента. При цьому, суб'єктом автономії може бути як окрема людина (студент) так і група студентів [13, 11].

Згідно з поглядами Т. Караєвої, автономія – це комплекс заходів, вживання яких приводить до того, що студенти значною мірою беруть на себе відповідальність за хід та результати навчального процесу. Тобто проблема розвитку автономії досліджується науковкою з точки зору організації самостійної роботи студента та особистої діяльності

студента в процесі навчання [19]. Авторка зазначає, що навчальна автономія не є синонімом поняття «самостійна робота», де остання виступає як спосіб формування «навчальної автономії» [9].

Згідно з точкою зору Г. Козловського та О. Лещенко, «автономія» вбачається як поєднання концепції незалежності та взаємного контролю де у кожному окремому випадку є свій баланс між цими поняттями [10].

Підсумовуючи, зазначимо, що вітчизняні автори при дослідженні «навчальної автономії» у першу чергу звертають увагу на необхідність аналізу особистих освітніх потреб студентів, що веде за собою планування та подальше будувannya *власної освітньої траєкторії та самостійного навчання студента*. Також, дослідники наголошують на тому, що під час самостійної роботи роль викладача значно зростає, адже необхідним є його/її ретельне керівництво. У той же час, навчальна автономія потребує використання метакогнітивних навичок (створювати, оцінювати, аналізувати, застосовувати, розуміти, запам'ятовувати) та вмінь, спрямованих на самостійне визначення навчальної мети, оцінку власних можливостей у навчанні та проведення самокорекції, самоаналізу та саморефлексії [6, 11].

Підсумовуючи вищевикладене, робимо висновок про те, що існує багато визначень поняття «навчальна автономія», які ґрунтуються на різних концепціях та поглядах науковців. Вважаємо за доцільне представити як таблицю основні з них.

Узагальнюючи наведені бачення досліджуваного феномену, надаємо наступне визначення цьому поняттю. Вважаємо, що «автономія» – певна стадія морального розвитку особистості, яка базується на таких якісних характеристиках як відповідальність, прагнення до самовизначення та самостійного прийняття рішень, встановлення особистих норм, що сприяє формуванню власного світогляду та індивідуальної свободи особистості.

При цьому, «навчальну автономію» розглядаємо як відповідальність студентів за особисті рішення стосовно його/її навчання, що передбачає уміння критично мислити, визначати особисту мету навчання, бути активним щодо досягнення визначеної мети, контролювати навчальний процес; уміння створювати власне навчальне середовище через формування особистого змісту навчання, використання відповідних методів та технік.

Завданням наступного етапу нашого дослідження було вивчення готовності здобувачів вищої освіти до автономного навчання. Для цього нами було використано адаптовану анкету-опитувальник Н. В. Гагіної, яку було впроваджено серед студентів Університету митної справи та фінансів м. Дніпро. В опитуванні прийняли участь

Підходи науковців до визначення поняття «автономія»

Визначення поняття «автономія»	Джерело або автор
Загально- енциклопедичні визначення	
«автономія» походить від двох грецьких слів αὐτός – «сам» та νόμος – «закон» і, у загальному розумінні, позначає стадію морального розвитку особистості, яка характеризується здатністю самостійно створювати або вибирати моральні правила для свого життя і поведінки; здатність людини як суб'єкта етичного відношення до самовизначення на основі власного світогляду, «власного законодавства»	Вільна онлайн енциклопедія [1]
«автономія» – це здатність приймати рішення без контролю сторонньої особи	Кембриджський тлумачний словник [28]
«автономія» – дія чи здатність прийняття власних рішень	Словник Мерріам-Вебстер (2021) [26]
«автономія» – це незалежність від влади чи зовнішніх впливів; самоврядування; право самостійного управління, розв'язання економічних, адміністративних та інших питань певним суб'єктом (регіоном, установою, спільнотою)	Велика Українська Енциклопедія (2021) [2]
Філософські визначення	
«автономія» – це незалежність, а також право людини розпоряджатися власним життям	Філософський енциклопедичний словник (2002) [15]
«автономія» – характеристика високоорганізованих, насамперед живих і соціальних систем, коли автономія означає, що функціонування і поведінка таких систем визначається їх внутрішніми підставами, внутрішньою організацією та активністю і не залежать від впливу зовнішнього середовища.	Філософія: словник термінів та персоналій (2020) [14]
Психологічні визначення	
«автономія» – це стадія морального розвитку, яка характеризується здатністю особистості самостійно складати чи вибирати моральні правила для свого життя та поведінки.	Велика психологічна енциклопедія [5]
«автономія» – це готовність і здатність особистості до реалізації своїх планів відповідно зі своїми уявленнями.	Н. Дмитренко [4]
Педагогічні визначення	
«автономія» – це встановлення норм для самого себе, де суб'єктом може бути як особистість, так і група людей	Український педагогічний словник (1997) [13]
«автономія» – це вид, форму або засіб пізнавальної діяльності студента	Гончаренко/Лавриш [13, 11]
«автономія» – це відповідальність самих студентів за власне навчання, а також готовність до планування своїх дій	Дж. Дьюї [19]
«автономія – це можливість відповідати за власне навчання»	Г. Холек [22]
«автономія – це ситуація, коли студент повністю відповідає за прийняття усіх рішень, пов'язаних з його або її навчанням та застосуванням цих рішень»	Л. Діккінсон [20]
«автономія – це здатність до відзначення, критичного мислення, прийняття рішень»	Д. Літл [24]
«автономія – це здатність до прийняття відповідальності на власний навчальний процес або здійснення контролю за власне навчання»	Ф. Бенсон [18]
Тлумачення «автономії» вітчизняними науковцями	
«автономія» – це комплекс заходів, вживання яких приводить до того, що студенти значною мірою беруть на себе відповідальність за хід та результати навчального процесу	Т.Караєва [8]
«автономія» – це організація самого процесу навчання, а не тільки досягнення результату.	І. Княжева [9]
«автономія» – поєднання концепції незалежності та взаємного контролю, де, у кожному окремому випадку, є свій баланс між цими поняттями	Г. Козловська [10]

60 студентів що зараз здобувають економічну освіту на рівні бакалаврату. Анкета-опитувальник складалася з 12 тверджень: 1) Я впевнено можу спланувати власну навчальну діяльність; 2) Я впевнено можу сформувані власні навчальні цілі; 3) Я повністю розумію зміст запропонованих навчальних дисциплін; 4) Я розумію та повністю готовий/готова докласти зусиль до вивчення

обраних дисциплін; 5) Я можу визначити власні слабкі сторони в навчанні; 6) Я можу навчатися самостійно; 7) Я здатен брати відповідальність за результати власного навчання; 8) Я самостійно можу обирати допоміжні матеріали для навчання; 9) Я здатен оцінити результати власного навчання; 10) Я маю достатню мотивацію для навчання; 11) Я можу встановити зв'язок між

вивченим і новим матеріалом; 12) Я легко пристосуюсь до змін в навчальному процесі. Варіанти відповіді були розташовані наступним чином: «так», «ні», «можливо», «важко відповісти» або «ніколи» [3].

Під час опрацювання результатів опитування було виявлено, що лише 40% опитуваних впевнені у тому, що можуть спланувати власну навчальну діяльність та 60% респондентів виказали впевненість щодо формування власних навчальних цілей. Цікаво, що є і такі (10%), що взагалі не можуть визначити цілі свого навчання. Також важливим є той факт, що 10% студентів не розуміють зміст запропонованих навчальних дисциплін, а 20% із опитуваних не можуть визначитись з відповіддю. Припускаємо, що це є результатом необізнаності стосовно змісту існуючих дисциплін у студентів. Варто зазначити, що 70% вважають, що можуть з впевненістю визначити свої слабкі сторони у навчанні. Корисним для нашого дослідження є відповіді на запитання 6 стосовно самостійного навчання студентів – 20% відповідей становить «ні», 20% – «можливо» та 10% студентів «важко відповісти». Ще один цікавий момент стосується питання номер 10 про рівень мотивації до навчання, який показує що 20% його не мають взагалі, 10% вагаються з відповіддю, а 10% розглядають це як «можливо».

Підсумовуючи, робимо припущення, що незважаючи на позитивні результати опитування, які свідчать про бажання брати відповідальність за власне навчання, уміння визначити слабкі сторони та готовність докласти зусиль до навчання, студенти мають певну невпевненість щодо організації самостійного навчання, рівня мотивації та цілей навчальної діяльності.

Спираючись на теоретичні дослідження питань розвитку навчальної автономії студентів, а також враховуючи результати проведеного опитування припускаємо, що успішне формування навчальної автономії можна забезпечити шляхом створення і впровадження в навчальний процес наступних педагогічних умов:

1) Формування у студентів навичок та вмінь автономного навчання через ознайомлення з його різними формами (діалогічне, полілогове, групове, ігрове, проєктне, діалогічно-дискусійне), а також можливостями цифрових технологій в процесі його розвитку.

2) Організація самостійної роботи студентів та вибір ними індивідуальної траєкторії навчання в контексті розвитку навчальної автономії на засадах міждисциплінарності, проєктних та діалогічно-дискусійних технологій.

3) Використання цифрових інтерактивних технологій, гейміфікації (ігровізації) освітнього процесу як засобу створення безпечного навчального середовища з широким спектром допоміжних

опцій, що дозволяє зробити навчальний процес індивідуальним, мобільним та цікавим.

Вважаємо, що впровадження даних педагогічних умов має мотивувати навчаючихся до навчально-пізнавальної діяльності, надавати свободу вибору, таким чином формуючи базові засади автономії. При цьому, стимулювання самостійної роботи студентів дозволяє за рахунок проєктної, діалогічно-дискусійної діяльності сформувати необхідний рівень взаємодії між викладачем та студентом, що обумовлюється наявністю рефлексії, а також зміною ролі викладачів в навчальному процесі. Підвищення міждисциплінарності навчальних курсів – запозичення і перетікання підходів та методів різних дисциплін – призводить до індивідуалізації навчання [7].

При цьому, використання цифрових технологій уможливіє індивідуалізацію навчального процесу, робить його мобільним та цікавим за рахунок використання «кейсів», проєктних технологій, ігор та гейміфікації, дослідницької та пошукової діяльності, наприклад використання: 1) сервісів для проведення онлайн-конференцій (Zoom, Skype, Google Meet тощо); 2) сервісів для виконання інтерактивних вправ з різних дисциплін (Learningapps, Liveworksheets тощо); 3) інших освітніх сервісів (Youtube, Thinglink, Tiki-Toki, Mindomo, Fishbone, WordItOut) які надають можливість студентам публікувати власні думки, розвивати критичне мислення, отримувати зворотний зв'язок та аналізувати результати своєї роботи.

Ще раз відзначимо, що наразі існує багато різних засобів, які використовуються для підвищення зацікавленості у, наприклад, вивченні іноземних мов. Зокрема, на українському ринку дуже широко використовують платформу MyGrammarLab від міжнародної організації Pearson Dinternal Ukraine. Ця платформа налічує велику кількість навчальних ресурсів, вправ та додаткового матеріалу для вивчення іноземних мов. Майже до кожного офіційного підручника цього видавництва існують додаткові онлайн ресурси як для викладачів так і для студентів. Також зазначимо, що дана платформа має миттєве автоматичне оцінювання результатів завдань, що є дуже корисним та доцільним при самоосвіті.

В Україні серед найбільш простих, але в той же час не менш дієвих, можна виділити онлайн платформу LearningApps.org. Платформа LearningApps.org – це сервіс для підтримки процесів навчання та викладання за допомогою невеликих інтерактивних модулів. Ці модулі можуть використовуватись безпосередньо як навчальні ресурси або для самостійної роботи. Метою роботи платформи є створити загальнодоступну бібліотеку незалежних блоків, придатних для повторного використання та змін [22].

Що стосується світового ринку, слід зазначити, що тут існує ще більше прикладів використання гейміфікації у навчальному процесі. Наприклад, платформа Lingua Attack має 26 мов інтерфейсу та 6 основних мов для вивчення (англійська, іспанська, французька, німецька, португальська, китайська). Рівень складності варіюється від A1 до C1 (згідно з Common European Framework of Reference for Languages (CEFR)), що є важливим при груповому навчанні, коли спостерігаємо нерівномірний рівень знань студентів. Дана платформа існує у браузерному варіанті, а також окремо, як мобільний додаток.

Як альтернативний варіант інтернет платформ, існують окремі ігри, які успішно використовуються для підготовки до іспитів чи повторення вивченого матеріалу. Наприклад, розроблені Р. Сильва бухгалтерська гра ("Accounting game") та маркетингова гра ("Marketing game") [27].

Висновки. Підсумовуючи, робимо висновки що нові компетенції і сьогоденний науковий дискурс диктують перегляд поняття «освіта». Освіта зараз розглядається як процес формування прикладних навичок та як підтримка індивідуального розвитку студентів. Невипадково, питання самостійної роботи, здатності брати відповідальність за власний навчальний процес, розвиток навчальної автономії студентів набирають все більшої актуальності.

Проведений авторами статті аналіз поняття «навчальна автономія» уможливило його визначення як відповідальності студентів за особисті рішення стосовно його/її навчання, що передбачає вміння критично мислити, визначати особисту мету навчання, бути активним щодо досягнення визначеної мети, контролювати навчальний процес; вміння створювати власне навчальне середовище через формування особистого змісту навчання, використання відповідних методів та технік.

Вивчення та аналіз відповідей студентів щодо їх готовності до автономного навчання на основі адаптованої анкети-опитувальника Н. В. Гагіної дозволяє зробити підсумок, що хоча більшість студентів виявляє бажання брати відповідальність за власне навчання, уміє визначити слабкі сторони та готові докласти зусиль до навчання, студенти мають певну невпевненість щодо організації самостійного навчання, рівня мотивації до самостійного навчання та цілей самостійної навчальної діяльності.

Вважаємо, що розвитку навчальної автономії студентів та подоланню виявленої невпевненості щодо її організації може сприяти впровадження в навчальний процес наступних педагогічних умов: 1) формування навичок та вмінь автономного навчання через ознайомлення з його різними формами, а також з можливостями цифрових технологій в процесі його розвитку; 2) організація

самостійної роботи студентів та вибір ними індивідуальної траєкторії навчання в контексті розвитку навчальної автономії; 3) використання цифрових інтерактивних технологій, гейміфікації освітнього процесу як засобу індивідуалізації навчального процесу.

Подальше дослідження заявленої теми убачаємо у створенні та експериментальній перевірці зазначених педагогічних умов.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Автономія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Автономія> (дата звернення 14.12.2023).
2. Автономія. URL: <https://vue.gov.ua/Автономія> (дата звернення 14.12.2023).
3. Гагіна Н. В. Умови розвитку навчальної автономії студентів ВНЗ. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. Чернігів, 2014. Вип. 117. С. 309–311.
4. Дмитренко Н.Є. Дефінітивний аналіз інтерпретації поняття «автономне навчання». *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2018. Вип. 56. С. 15–21.
5. Дубенюк Н. Велика психологічна енциклопедія. 2007. 544 с.
6. Задорожна А.В. Інноваційна економіка та розвиток вищої освіти в Україні. *Соціально-економічні процеси функціонування та інноваційного розвитку вищої освіти: матеріали круглого столу за участю порадників академічних груп та викладачів факультету управління фінансами та бізнесу*. Львів: ФУФБ, 2018. 95 с.
7. Зінчук А.Н. Формування аналітичної компетентності майбутніх менеджерів у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2010. 20 с.
8. Карасва Т.В. Автономія навчальної діяльності студентів. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського*: зб. наук. праць. Одеса : ПНПУ ім. К.Д. Ушинського, 2011. № 3–4.
9. Княжева І. А. Навчальна автономія як дидактична стратегія професійної підготовки майбутніх викладачів педагогічних дисциплін. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Педагогічні науки*. 2017. № 6. С. 39–43.
10. Козловська, Г.Б. До проблеми автономії в аспекті дистанційного викладання/вивчення іноземної мови. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: збірник наукових праць. Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору»*. Вип. 21. Кн. 3. Том III (77). К.: Гноис, 2017. С. 28–38.
11. Лавриш Ю.Є. Дидактична система індивідуалізації навчання іноземної мови студентів інженерних спеціальностей у технічних університетах: дис. ... д-ра. пед.наук: 13.00.09/ Полтава, 2020. 489 с.
12. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес. / Степко М.Ф., Болюбаш Я. Я., Левківський К.М., Сухарніков Ю.В. Київ, 2004. 124 с.

13. Український педагогічний словник / за ред. С. Гончаренко. Київ: Либідь, 1997. 373 с.
14. Філософія: словник термінів та персоналій. / Бліхар В.С., Козловець М.А., Горохова Л.В., Федоренко В.В., Федоренко В.О. Київ: КВІЦ, 2020. 274 с.
15. Філософський енциклопедичний словник / за ред. Шинкарук В.І. Київ: Абрис, 2002. С. 8–9.
16. Що таке світ BANI та як нам підготувати до нього дітей? URL: <https://osvitoria.media/experience/shho-take-svit-bani-ta-yak-nam-pidgotuvaty-do-nogo-ditej/> (дата звернення 24.11.2023).
17. Ball S. J., Junemann C., Santori D. Edu.net: Globalisation and Education Policy Mobility. Routledge. 2017. 170 p.
18. Benson P. Concepts of autonomy in language learning. In R. Pemberton, S.L. Edward, W.W.F. Or, and H.D. Pierson (Eds.). Taking Control: Autonomy in Language Learning. Hong Kong: Hong Kong University Press. 1996. p. 27–34.
19. Dewey J. Reviewed in Benson. 2001, pp. 25–27.
20. Dickinson L. Learner training. In A. Brookes & P. Grundy (eds.) Individualization and Autonomy in Language Learning. ELT Documents, 131. London: Modern English Publications and the British Council, 1988. pp. 45–53.
21. Friere P. Pedagogy of the Oppressed. US: The Continuum International Publishing Group Inc. 2005, 181 p.
22. Holec H. Autonomy in foreign language learning (first published 1979, Strasbourg: Council of Europe). Oxford: Pergamon. 1981. pp. 3–7.
23. Learningapps. URL: <https://www.learningapps.org> (дата звернення 20.12.2023).
24. Little D. Learner Autonomy 1: Definitions, Issues and Problems. Dublin: Authentik. 1991.
25. Merriam-webster dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com> (дата звернення 04.01.24).
26. Silva R., Rodrigues R., Leal C. Gamification in management education: a systematic literature review. URL: http://www.researchgate.net/publication/334530150_Gamification_in_Management_Education_A_Systematic_Literature_Review (дата звернення 10.11.2023).
27. Thesaurus. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/> (дата звернення 10.11.2023).
28. Thesaurus. URL: <https://www.merriam-webster.com/thesaurus> (дата звернення 10.11.2023).
30. Young M. Bringing Knowledge Back In: From Social Constructivism to Social Realism in the Sociology of Education. Routledge, 1st edition. 2007, 272 p.